

KSIĄDZ PROFESOR STANISŁAW LIBROWSKI

Stanisław Librowski, syn Józefa i Marianny z Karlińskich, rodził się 26 kwietnia 1914 r. we wsi Krzemieniewice pow. radomszczańskiego. W r. 1929 ukończył w osadzie Gorzkowice publiczną 7 – oddziałową szkołę powszechną. W latach 1929-1931 uczęszczał do Państwowego Gimnazjum Humanistycznego im. B. Chrobrego w Piotrkowie Tryb. i w latach 1931-1935 do Neoklasycznego Liceum (Gimnazjum) im. Piusa X we Włocławku, w którym otrzymał świadectwo dojrzałości. W latach 1935-1939 odbywał studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchowym we Włocławku. W dniu 7 listopada 1939 r. (jako alumn V kursu) został aresztowany przez gestapo i osadzony w miejscowym więzieniu. Od 16 stycznia do 26 sierpnia 1940 r. przebywał, w dalszym ciągu jako więzień, w klasztorze salezjanów w Łądzie. Od 29 sierpnia 1945 r. przebywał w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen k. Oranienburga. Od 14 grudnia 1940 do 29 kwietnia 1945 r. przebywał w obozie koncentracyjnym Dachau. Po wyzwoleniu przez armię amerykańską wyjechał do Francji. Piąty kurs seminaryjny ukończył podczas internowania w Łądzie, a szósty w Paryżu, gdzie 29 lipca 1945 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Następnie przez kilka tygodni zastępował kapłan u zakonnic francuskich na wschodnim przedmieściu (Bagnolet) stolicy Francji. Od października 1945 do maja 1946 r. był drugim duszpasterzem w polonijnej parafii Les Gautherets w środkowej Francji. Do kraju (przez Niemcy i Czechosłowację) powrócił 29 maja 1946 r. Osiadł w Seminarium Duchowym we Włocławku jako familiares i kandydat na przyszłego profesora. Od tego czasu rozpoczęła się różnorodna jego działalność na terenie własnej diecezji włocławskiej i poza nią, trwająca w dużej mierze równocześnie.

Chronologicznie pierwszą z nich była praca w duszpasterstwie. Diecezja włocławska utraciła podczas okupacji niemieckiej przeszło połowę kapłanów. Stąd praca parafialna stała się głównym obowiązkiem dla wszystkich pozostałych przy życiu. W następstwie tego ks. Librowski, niezależnie od innych funkcji, które zaczął wykonywać, został w drugiej połowie czerwca

1946 r. tymczasowym administratorem parafii Zgłowiączka (wieś odległa 25 km od Włocławka, parafia ok. 3000 dusz). Dojeżdżał do niej kolejką wąskotorową przez 7 tygodni. W ciągu tego czasu odnowiono kościół i budynki parafialne, sprawiono 3 dzwony, przygotowano I komunię św. i wizytację biskupią. Od 1 września 1946 r. pracował znowu jako administrator parafii Michelin (6 km od Włocławka, ok. 700 dusz). Bez mała przez 10 lat dojeżdżał do niej z Seminarium lub dochodził. Parafia ta erygowana 15 lipca 1939 r. w czasie wojny prawie nie funkcjonowała i trzeba było duszpasterstwo zaczynać niemal od początku. Pod koniec 1946 r. administrator uzyskał rejentalnie od właściciela osiedla Stanisława Michelisa 5 działek parcelowych pod budowę kościoła i 4 na założenie cmentarza grzebalnego. W ciągu kilku lat zaprowadzono regularne duszpasterstwo, powstała biblioteczka i parafialny oddział Caritas. Do r. 1952 uczono religii w miejscowej szkole podstawowej, a potem w kaplicy. Corocznie odbywały się rekolekcje dla parafian i dwa razy misje. Kaplicę dwukrotnie odnowiono. Wystarano się o pozwolenie na okresowe prowadzenie duszpasterstwa w obozie pracy w Miłocinie. Kolęda duszpasterska trwała w parafii przez cały rok. Administrator zaprowadził komunię rodzin z okazji I komunii św. dzieci; posiadał kartotekę parafialną. Kiedy już diecezji przybyło ok. 100 młodych kapłanów, biskup, pragnąc umożliwić ks. Librowskiemu pełniejszą pracę dydaktyczno-naukową, zwolnił go 23 czerwca 1956 r. z obowiązków parafialnych (parafia liczyła już wtedy ok. 1200 wiernych).

Do pracy dydaktycznej i naukowej zdradzał Librowski zamiłowanie od czasów gimnazjalnych i kleryckich. W drugiej połowie 1938 r. przygotował opracowanie pt. *Księża w walce o wolność Polski*, które wydrukował na początku 1939 r. Jednak zapał i pilność należało ugruntować nabyciem metody naukowej. Już przed wybuchem wojny i w czasie jej trwania był przewidziany przez władze seminaryjne na dalsze studia biblijne, względnie dogmatyczne, ale po powrocie do Polski wyraził chęć poświęcenia się historii. Rzeczywiście w tej dziedzinie zaistniała wielka potrzeba, albowiem profesor seminaryjny tego przedmiotu, ks. doc. dr Michał Morawski, zginął w 1940 r. lub 1941 r. w obozie niemieckim w Działdowie. W następstwie tego ks. Librowski został z dniem 1 października 1946 r. skierowany na studia historyczne na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego. Podczas studiów uczęszczał na niektóre zajęcia z historii i nauk pomocniczych na Wydziale Historycznym. W 1948 r. otrzymał magisterium teologii w zakresie historii na podstawie rozprawy pt. *Kapituła katedralna włocławska*. Potem przez pewien czas nauczał historii w Niższym Seminarium Duchownym we Włocławku. Krócej i w różnym czasie uczył religii w trzech państwowych szkołach średnich na terenie tego miasta. Od września 1949 r. został wykładowcą historii Kościoła w Wyższym Seminarium. Prowadził tu zajęcia z historii powszechnej i polskiej oraz seminarium naukowe, a obok tego

wykładał dzieje własnej diecezji i nauki pomocnicze. W 1951 r. uzyskał na wspomnianym Wydziale z wynikiem „magna cum laude” doktorat z teologii w zakresie historii, przedłożywszy pracę pt. *Hieronim Rozrażewski biskup kujawski i pomorski*. W seminarium nauczał do 1968 r.

Pomimo że już w okresie włocławskim rozpoczął ks. Librowski publikować prace historyczne, to przecież na katedrę uniwersytecką zawiodła go nie tyle profesura seminaryjna, co kierowanie miejscowym archiwum diecezjalnym. W 1942 r. zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau kierownik wymienionej instytucji, ks. dr Stanisław Maternowski. Ks. Librowski jeszcze przed otrzymaniem nominacji na wakujące stanowisko rozpoczął latem 1946 r. pracę w tym archiwum. Zaczęła się ona od uporządkowania magazynów archiwalnych w katedrze zdewastowanych przez Niemców, którzy w latach 1942-1943 wywieźli stąd do Poznania i dalej w głąb Rzeszy wszystkie dokumenty i akta, oraz od uzupełnienia zniszczonych regałów. Jednak istotną rzeczą była rewindykacja dokumentów i akt tego bogatego zbioru, czego w większości dokonano w latach 1946-1947, jakkolwiek sprawa ta wlokła się w szczegółach aż do 1958 r. W 1948 r. wymalowano archiwum i założono instalację elektryczną. Jednocześnie trwało porządkowanie zasobu i jego udostępnianie, koncentracja i ekstrakcja, przy towarzyszącej w latach 1949-1955 obawie przed jego upaństwowieniem. Nowy dyrektor tej naukowo-usługowej instytucji przekazał do Biblioteki Seminarium Duchownego rękopisy biblioteczne, a otrzymał stamtąd archiwalne. Dotychczasową nazwę „Archiwum Kapituły Włocławskiej” zamienił najpierw na Archiwum Akt Dawnych Diecezji Włocławskiej, lecz później – zgodnie z tymczasowym statutem zbioru z 1953 r. (zatwierdzonym przez biskupa Korszyńskiego) i stałym z roku 1960 (nadany przez biskupa Pawłowskiego) – określił instytucję jako Archiwum Diecezjalne we Włocławku. W latach 1948-1955 ks. Librowski był również kierownikiem bieżącego archiwum kurii diecezjalnej, które za jego kadencji nazywało się Archiwum Akt Nowych. Nomenklaturę tę, pewnie zbyt szumną, urobił on na wzór centralnych archiwów państwowych. Zapoczątkował także inwentaryzowanie zasobu na formularzach świeżo przyjętych w instytucjach państwowych (inwentarz kartkowy i książkowy), co później propagował z Lublina na terenie ogólnopolskim. Warto może zaznaczyć, iż pierwszorzędną bazą źródłową prac ks. Librowskiego było początkowo archiwum własnej diecezji, za którym przysły inne – jak archidiecezji gnieźnieńskiej. Osiedli na stałe od roku 1965 w Lublinie i zajęty poważnymi ogólnokrajowymi sprawami, nie mógł on już w dotychczasowym wymiarze opiekować się tym zbiorem. Jednak prowadził go pośrednio aż do 1982 r.

Nauczanie w seminarium i prowadzenie archiwum, jak również udane publikacje zaprowadziły ks. Librowskiego na uczelnię. Już w 1948 r. była aktualna jego asystentura na Wydziale Teologii Katolickiej UW, a w 1954

i 1957 r. adiunktura w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Uczelnia w stolicy kraju, ze względu na niezbyt daleki dojazd z Włocławka, bardzo mu odpowiadała. Propozycje te nie zostały zrealizowane z braku zezwolenia władzy diecezjalnej. Udział w ogólnopolskim zjeździe teologów, zorganizowanym we wrześniu 1958 r. w Lublinie, związał Librowskiego z Katolickim Uniwersytetem. Już od 1956 r. był on referentem archiwalnym w Ośrodku Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych zainicjowanym przez o. R. Gustawa przy Bibliotece Uniwersyteckiej KUL. Od 1 października 1958 r. został zaangażowany w charakterze adiunkta przy katedrze historii Kościoła w średniowieczu na Wydziale Teologicznym KUL. Prowadził zajęcia na kursie wyższym (od 1964 r. w Instytucie Historii Kościoła) z nauk pomocniczych historii, wstępu do badań historycznych i edytorstwa źródeł. W 1961 r. przyjął nadto adiunkturę przy nie obsadzonej katedrze historii Kościoła powszechnego na Wydziale Teologicznym ATK w Warszawie. Chodziło o ten sam łatwiejszy dojazd z głównej jego bazy naukowej we Włocławku oraz o możliwość przejścia na właściwą katedrę historyczną. Tu wykładał historię Kościoła, metodologię historii oraz nauki pomocnicze. Z różnych przyczyn, m. in. niemożności podołania tyłu obowiązkowi, zrezygnował w 1964 r. z tego stanowiska. W roku akad. 1964/65 ks. Librowski habilitował się na Wydziale Historycznym UW „w zakresie historii Polski do XVIII wieku i nauk pomocniczych historii” na podstawie pracy pt. *Wizytacje diecezji włocławskiej*. Od 1966 r. był kierownikiem katedry nauk podstawowych i metodologii historii Kościoła na Wydziale Teologicznym KUL. W roku akad. 1969/70 został mu nadany tytuł profesora nadzwyczajnego, a następnie w roku 1974/75 profesora zwyczajnego. W dalszym ciągu nauczał tych samych przedmiotów, a również przez pewien czas bibliografii stosowanej; od 1966 r. prowadził seminarium naukowe.

Z pracą dydaktyczną na Uniwersytecie łączył ks. Librowski działalność w Ośrodku ABMK, umiejscowionym najpierw (od 1956 r.) przy Bibliotece Uniwersyteckiej KUL, a później (od 1959 r.) przy samej Uczelni. Na mocy statutu Ośrodka z roku 1959 był w nim referentem do spraw archiwów kościelnych i jednym z trzech jego wicedyrektorów, a także redaktorem, od 1958 r., czasopisma wychodzącego pod tym samym tytułem, które w 1957 r. zainicjował. Pierwszy zeszyt tego periodyku opuścił drukarnię w roku 1959. Pewne przygotowanie do pracy redakcyjnej w Ośrodku otrzymał ks. Librowski już we Włocławku, gdzie w latach 1949-1950 był redaktorem „Kroniki Diecezji Włocławskiej”, a w 1957 r. wchodził w skład komitetu redakcyjnego „Ateneum Kapłańskiego”. Obok redagowania półrocznika ABMK ks. Librowski zajmował się w Ośrodku kursami i seminariami dla pracowników archiwów kościelnych (diecezjalnych i zakonnych), których przeprowadzono kilka – początkowo przy pomocy prelegentów świeckich, a potem w większości siłami własnymi. Z tych kursów z istnieją

drukowane sprawozdania. Oprócz tego był on od 1973 r. do 1984 członkiem redakcji „Roczników Teologiczno-Kanonicznych” (zeszyt 4: Historia Kościoła).

Ks. Librowski brał udział w wielu zjazdach naukowych, sympozjach i seminariach. Wygłaszał na nich referaty i odczyty, zabierał głos w dyskusji. Najczęściej miało to miejsce w Lublinie, Poznaniu, Toruniu, Warszawie i Włocławku. Był zapraszany na krajowe i zagraniczne zjazdy historyków i archiwistów, wygłaszając często referaty, z jednym wyjątkiem: pomimo że był zapraszany na zjazdy organizowane przez Görres-Gesellschaft, to jednak z różnych względów nie korzystał z tego zaproszenia.

Bogaty, polihistoryczny i w znacznej mierze metodyczny jego dorobek naukowy obrazuje zamieszczona poniżej bibliografia. Widać z niej różnorodność zainteresowań ks. Librowskiego, od historii sensu stricto przez kościelne prawo polskie, nauki pomocnicze, edytorstwo źródeł do bibliografii.

Jakby nie związaną z tym wątkiem opowiadania była jego bezinteresowna służba w latach 1960-1964, w charakterze postulatora sprawy beatyfikacji i kanonizacji sługi Bożego biskupa Michała Kozala prowadzona na terenie diecezji włocławskiej. Świadczyła ona z jednej strony o jego wysokich kwalifikacjach w tych sprawach, a z drugiej o zaufaniu, jakim darzył go ordynariusz włocławski.

Ks. prof. Librowski był od roku 1958 członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, a od roku 1968 jest jego członkiem czynnym. W latach 1967-1970 był przewodniczącym Wydziału Teologiczno-Kanonicznego i członkiem Zarządu Głównego TN. Od 1968 r. jest również członkiem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego – od roku 1973 jego członkiem zwyczajnym. Także od 1968 r. wchodzi w skład Rady Naukowej Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce (Lublin). W latach 1959-1965 był współpracownikiem Instytutu Badań Literackich PAN w Warszawie. W latach 1969/70 i 1974/75 był członkiem Senackiej Komisji KUL do Spraw Nauki.

Z wyróżnień i nagród otrzymał on następujące. Na niwie kościelnej w roku 1963 od papieża Pawła VI godność cubicularius intimus Suae Sanctitatis i złoty pierścień przyznany mu w 1975 r. przez Episkopat w uznaniu zasług położonych dla archiwistyki kościelnej. W aspekcie naukowym w 1972 r. nagroda specjalna Rektora KUL z racji wydania 25 tomów czasopisma ABMK i nagroda specjalna im. W. Pietrzaka przyznana w 1976 r. „za twórczą pracę w zakresie archiwistyki polskiej” Od władz państwowych otrzymał w r. 1974 Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski w uznaniu pracy dydaktycznej w szkolnictwie wyższym.